

Wijziging Vreemdelingen-circulaire 2000 (2008/04)

Besluit van de Staatssecretaris van Justitie van 17 januari 2008, nr. 2008/04, houdende wijziging van de Vreemdelingen-circulaire 2000

De Staatssecretaris van Justitie, Gelet op de Vreemdelingenwet 2000 (Staatsblad 2000, 495), het Vreemdelingenbesluit 2000 (Staatsblad 2000, 497) en het Voorschrift Vreemdelingen 2000 (Staatscourant 2001, nr. 10);

Besluit:

Artikel I

De Vreemdelingen-circulaire 2000 wordt als volgt gewijzigd:

A

Paragraaf C24/Azerbeidzjan Vreemdelingen-circulaire 2000 komt te luiden:

Het asielbeleid ten aanzien van Azerbeidzjan

1 Achtergrond

Deze landenparagraaf bevat het landgebonden asielbeleid voor Azerbeidzjan. Het landgebonden asielbeleid is een uitwerking van het algemene beleid van C1 tot en met C23 en kan niet worden gezien als een uitzonderingsregeling. De algemene wet- en regelgeving blijft steeds de basis voor de individuele beoordeling van een asielaanvraag.

De beleidsconclusies in deze landenparagraaf zijn mede gebaseerd op het algemeen ambtsbericht van de Minister van BuZa van oktober 2007 over de situatie in Azerbeidzjan (zie de website van het Ministerie van BuZa).

2 Besluitmoratorium

Ten aanzien van asielaanvragers uit Azerbeidzjan geldt geen besluit in de zin van artikel 43 Vw.

3 Groepen van personen die verhoogde aandacht vragen

3.1 Etnisch Azeri's

Met betrekking tot de beoordeling van asielaanvragen van etnisch Azeri's is het algemene asielbeleid van toepassing.

3.2 Etnisch Armeniërs

3.2.1 Inleiding

Naar aanleiding van de oorlog om Nagorny Karabach hebben verreweg de meeste etnisch Armeniërs Azerbeidzjan al tussen 1988 en 1990 verlaten. Zij zijn over het algemeen naar één van de

voormalige Sovjetstaten zoals Rusland, Belarus, Armenië, Oekraïne en Georgië getrokken. In Nederland worden asielaanvragen ingediend door zowel personen die recentelijk Azerbeidzjan hebben verlaten als personen die al jaren geleden Azerbeidzjan hebben verlaten.

Gelet op het mogelijke tijdsverloop sinds het vertrek van de etnisch Armeniër zal eerst moeten worden bezien of de vreemdeling niet inmiddels in het bezit is van het staatsburgerschap van één van die voormalige Sovjetstaten.

Bij die beoordeling van het asielrelaas wordt meegewogen dat, blijkens het ambtsbericht van de Minister van BuZa, al jaren geen sprake meer is van discriminatie van overheidswege. Tevens meldt eerder genoemd ambtsbericht dat er geen gevallen bekend zijn waarin enkel de etnische afkomst aanleiding is voor detentie, mishandeling of andere direct op de persoon gerichte fysieke acties. Voorts kunnen etnisch Armeniërs de bescherming inroepen van de Azerbeidzjaanse autoriteiten tegen intimidatie of achterstelling, hoewel niet kan worden uitgesloten dat de autoriteiten minder geneigd zijn bescherming te bieden aan etnisch Armeniërs (dan aan etnisch Azeri's). Gelet hierop kan in beginsel van een etnisch Armeniër verlangd worden dat hij in voorkomende gevallen om de bescherming van de Azerbeidzjaanse autoriteiten verzoekt.

3.2.2 Vertrokken uit Azerbeidzjan vóór 1988

Een beroep op gebeurtenissen vóór 1988 zal, gelet op het tijdsverloop, niet snel leiden tot de conclusie dat er sprake is van vluchtelingenschap of van schending van artikel 3 EVRM. Immers, indien de vreemdeling voor 1988 is vertrokken en daarna geruime tijd buiten Azerbeidzjan heeft verbleven, zal niet snel aannemelijk gemaakt kunnen worden dat de vreemdeling thans nog te vrezen zou hebben in Azerbeidzjan. Dit laat echter onverlet de mogelijkheid dat een vreemdeling in het asielrelaas op individuele gronden aannemelijk maakt dat hij te vrezen heeft voor vervolging als bedoeld in het Vluchtelingenverdrag of een reëel risico loopt op schending van artikel 3 EVRM.

3.2.3 Vertrokken uit Azerbeidzjan tussen 1988 en 1992

Een bijzondere positie wordt ingenomen door de groep van etnisch Armeniërs die in de periode 1988 tot en met 1992 uit Azerbeidzjan zijn vertrokken.

De keuze voor 1988 is gelegen in het feit dat in dat jaar de eerste onlusten zijn begonnen (27/28 februari 1988). De keuze voor het jaar 1992 is gebaseerd op het feit dat de situatie rond Nagorny Karabach na 1992 over het geweldadige hoogtepunt heen was; eerst in 1994 is de wapenstilstand formeel getekend.

Tevens stelt het ambtsbericht dat de meeste etnisch Armeniërs Azerbeidzjan in 1992 reeds hadden verlaten. Het betreft in Azerbeidzjan dus een niet-geïntegreerde groep; dit in uitdrukkelijke tegenstelling tot de groep die na 1992 is gebleven en de oorlog heeft meegeemaakt en daarmee als geïntegreerd wordt beschouwd in de gemeenschap waar zij verblijft of verbleven heeft.

Indien een etnisch Armeniër, afkomstig uit Azerbeidzjan, voldoet aan de hieronder gestelde cumulatieve voorwaarden, kan hij op grond van artikel 29, eerste lid, onder b, Vw in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd:

- er dient sprake te zijn van een geloofwaardig en consistent individueel relaas;
- de vreemdeling, etnisch Armeniër uit Azerbeidzjan, heeft aannemelijk gemaakt dat hij/zij in deze (oorlogs) periode (1988 – 1992) is vertrokken én als gevolg van deze onlusten is vertrokken; en
- de vreemdeling heeft aannemelijk gemaakt niet één van de andere nationaliteiten van de voormalige Sovjetstaten hebben ge(ver)kregen.

3.2.4 Vertrokken uit Azerbeidzjan vanaf 1993

Het normale asielbeleid is van toepassing, met inachtneming van wat in C24/4.2.1 is bepaald.

Uit het ambtsbericht van de Minister van BuZa blijkt, dat etnisch Armeniërs die na 1992 in Azerbeidzjan zijn gebleven doorgaans geheel in de maatschappij geïntegreerd zijn. Naarmate de etnisch Armeniër *recenter* uit Azerbeidzjan is vertrokken, zal hij (meer) gemotiveerd moeten aangeven aan welke behandeling hij bij terugkeer in het land van herkomst bloot zal worden gesteld en dat die behandeling waar hij aan

bloot gesteld zal worden, een behandeling is als bedoeld in het Vluchtelingenverdrag en in artikel 3 EVRM.

3.3 Gemengd gehuwden

Het hiervoor gestelde met betrekking tot etnische Armeniërs is ook van toepassing op gemengd gehuwden. Onder gemengd gehuwden wordt zowel een huwelijk verstaan van een etnisch Azeri man met een etnisch Armeense vrouw als van een etnisch Armeense man met een etnisch Azeri vrouw. Hoewel in het ambtsbericht van de Minister van BuZa geen expliciete vermelding wordt gemaakt met betrekking tot de positie van personen die een 'gemengde relatie' onderhouden, wordt op grond van hetgeen is beschreven met betrekking tot de positie van gemengd gehuwden aangenomen dat dit in beginsel eveneens van toepassing is op personen die een duurzame gemengde relatie onderhouden.

3.4 Kinderen uit een gemengd huwelijk

Voor wat betreft kinderen (minder- of meerderjarig) uit een gemengd huwelijk is van belang dat de etniciteit doorgaans wordt doorgegeven via de vaderlijke lijn. In beginsel houdt dat in dat een kind van een etnisch Azeri vader, zelf ook etnisch Azeri is en dat een kind van een etnisch Armeense vader, zelf ook etnisch Armeens is. Van kinderen uit een gemengd huwelijk, die zich reeds zelfstandig (los van de ouders) hebben gevestigd, wordt in beginsel aangenomen dat zij de etniciteit van de vader hebben doorgekregen.

Uit het ambtsbericht van de Minister van BuZa blijkt dat in Azerbeidzjan woonachtige kinderen uit een gemengd huwelijk, van wie de vader etnisch Azeri is, doorgaans geheel in de Azerbeidzjaanse maatschappij zijn geïntegreerd. Bovendien is in Azerbeidzjan geen sprake meer van discriminatie van overheidswegen en zijn er geen gevallen bekend van kinderen van gemengde afkomst, die problemen hebben ondervonden, die uitsluitend gerelateerd waren aan hun etnische afkomst.

Gelet op vorenstaande is de enkele omstandigheid dat betrokkene (minder- of meerderjarig) kind is van ouders van gemengde afkomst als hierboven bedoeld onvoldoende om te concluderen dat sprake is van vervolging op grond van etniciteit in de zin van het Vluchtelingenverdrag noch dat op voorhand een reëel risico bestaat op schending van het gestelde in artikel 3 EVRM.

Voor de beoordeling van aanvragen van kinderen, die geboren zijn uit een gemengd huwelijk, die Nederland zijn ingereisd met beide ouders, is naast

vorenstaande tevens het hiervoor gestelde met betrekking tot gemengd gehuwden van belang.

Indien een kind van een etnisch Azeri vader langdurig bij zijn alleenstaande etnisch Armeense moeder heeft verbleven (zonder aanwezigheid van de vader), dan kan een dergelijk kind als etnisch Armeens worden aangemerkt. Bij deze overweging is tevens van belang de beheersing van de Armeense taal, alsmede het bezit van identiteitsdocumenten met een Armeense naam, en/of het gebied waaruit het kind afkomstig is dan wel waar het langdurig (met zijn moeder) heeft verbleven.

Vorenstaande kan overeenkomstig worden toegepast op een kind van een etnisch Armeense vader, die langdurig bij zijn alleenstaande etnisch Azeri moeder heeft verbleven (zonder aanwezigheid van de vader).

Indien een kind op grond van vorenstaande wordt aangemerkt als etnisch Armeens, dan is met betrekking tot de toets of sprake kan zijn van vluchtelingenschap dan wel mogelijke schending van het gestelde in artikel 3 EVRM alsmede of sprake is van een vlucht- of vestigingsalternatief, het beleid inzake etnische Armeniërs van toepassing. Indien een kind op grond van vorenstaande wordt aangemerkt als etnisch Azeri, dan is met betrekking tot de toets of sprake kan zijn van vluchtelingenschap dan wel mogelijke schending van het gestelde in artikel 3 EVRM alsmede of sprake is van een vlucht- of vestigingsalternatief, het beleid inzake etnische Azeri van toepassing.

3.5 Vrouwen

Het algemene beleid, zoals onder andere weergegeven in C2/2.11, C2/3.2 en C14/4.3 is van toepassing.

Eerwraak

Eerwraak komt in Azerbeidzjan in beperkte mate voor. In Bakoe komt het sporadisch voor; op het platteland (met name in het zuiden) is het meer gangbaar. Het kan voorkomen dat een vrouw slachtoffer is van eerwraak, maar dat dit geweld onder de noemer van huiselijk geweld valt.

Indien een vrouw verklaart te vrezen voor eerwraak, mag worden verwacht dat zij aannemelijk maakt waarom bescherming in het individuele geval niet (effectief) kan worden geboden. Personen die aannemelijk hebben gemaakt gegronde vrees te hebben voor eerwraak en die aannemelijk hebben gemaakt geen afdoende bescherming te kunnen inroepen van de autoriteiten, kunnen op grond van artikel 29, eerste lid, onder b, Vw in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning asiël.

3.6 Dienstplichtigen en deserteurs

Het algemene beleid, zoals weergegeven in C2/2.12 is van toepassing.

Ten aanzien van Azerbeidzjan heeft zich niet de situatie voorgedaan dat militaire acties in totaliteit door de internationale gemeenschap zijn veroordeeld als strijdig met de grondbeginselen voor humaan gedrag of met de fundamentele normen die gelden tijdens een gewapend conflict.

De strafmaat voor dienstweigering en desertie, zoals vermeld in het ambtsbericht van de Minister van BuZa, is niet als onevenredig zwaar aan te merken. Voor zover het betreft een etnisch Armeniër, afkomstig uit Nagorny Karabach, wordt verwezen naar paragraaf 3.5.2 van het ambtsbericht.

Dienstweigeraars en deserteurs uit Azerbeidzjan komen in beginsel niet in aanmerking voor verlening van een verblijfsvergunning asiël.

4 Traumatabeleid

Het algemene beleid, zoals weergegeven in C2/4.2 is van toepassing. Voor het overige zijn er met betrekking tot Azerbeidzjan geen bijzonderheden.

5 Categoriele bescherming

Asielzoekers uit Azerbeidzjan komen niet op grond van artikel 29, eerste lid, onder d, Vw in aanmerking voor een verblijfsvergunning asiël (zie C2/5).

6 Verdere beleidsconclusies en aandachtspunten

6.1 Vlucht- en/of vestigingsalternatief

Het algemene beleid, zoals weergegeven in C4/2.2 is van toepassing. Ten aanzien van Azerbeidzjan geldt in het bijzonder het volgende.

Etnische Azeri

Indien van een etnisch Azeri geconcludeerd wordt dat hij te vrezen heeft voor vervolging in de enclave Nagorny Karabach van de zijde van de Karabachse autoriteiten dan wel van de zijde van de etnisch Armeense bevolking, dan wel dat er bij terugkeer naar Nagorny Karabach een reëel risico bestaat op schending van het gestelde in artikel 3 van het EVRM, dan is er in beginsel een vlucht- of vestigingsalternatief in Azerbeidzjan voor handen.

Bij deze beoordeling dient overigens wel in het oog gehouden te worden dat er in Nagorny Karabach zo goed als geen (alleenstaande) Azeri's meer verblijven

Etnische Armeniërs

Etnische Armeniërs van wie geconcludeerd wordt dat zij Verdragsvluchteling zijn, dan wel dat schending van artikel 3 EVRM dreigt, komen in beginsel niet op

grond van artikel 29, eerste lid, onder a of b, Vw in aanmerking voor een verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd, aangezien in beginsel een binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief in Nagorny Karabach voorhanden is.

Indien om individuele redenen wordt geconcludeerd dat het binnenlands vestigingsalternatief in Nagorny Karabach niet kan worden tegengeworpen, of indien bij etnisch Armeniërs wordt geconcludeerd dat er bij terugkeer naar Nagorny Karabach een reëel risico bestaat op schending van het gestelde in artikel 3 EVRM, dan komen etnisch Armeniërs evenmin op grond van artikel 29, eerste lid, aanhef en onder b, Vw in aanmerking voor een verblijfsvergunning asiel voor bepaalde tijd, aangezien in beginsel een buitenlands vestigingsalternatief in Armenië aanwezig is. Immers, uit het ambtsbericht van het Ministerie van BuZa blijkt dat de Armeense autoriteiten bereid zijn etnisch Armeniërs terug/over te nemen. Uit Azerbeidzjan vertrokken etnisch Armeniërs worden door Armenië adequaat opgevangen. Bovendien kunnen zij eenvoudig in aanmerking komen voor de Armeense nationaliteit. Zij worden door de Armeense autoriteiten niet teruggestuurd naar Azerbeidzjan.

Dit buitenlands vestigingsalternatief wordt niet tegengeworpen aan verdragsvluchtelingen. Indien om individuele redenen wordt geconcludeerd dat aan een verdragsvluchteling het binnenlands vluchtalternatief in Nagorny Karabach niet kan worden tegengeworpen, dan kan de vergunning alsnog op grond van artikel 29, eerste lid, onder a, Vw worden verleend. In een dergelijk geval wordt aan een eventueel buitenlands vluchtalternatief geen toepassing gegeven, aangezien het Vluchtelingenverdrag daar geen ruimte voor biedt.

Indien geconcludeerd wordt dat een etnisch Armeniër, afkomstig uit Nagorny Karabach, te vrezen heeft voor vervolging in Nagorny Karabach, dan kan een vergunning op grond van artikel 29, eerste lid, onder a, Vw worden verleend. In een dergelijk geval wordt aan een binnenlands vlucht- of buitenlands vestigingsalternatief geen toepassing gegeven.

Het binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief Nagorny Karabach, noch het buitenlands vestigingsalternatief Armenië wordt tegengeworpen aan de groep die tussen 1988 en 1992 Azerbeidzjan heeft verlaten, indien wordt voldaan aan de genoemde voorwaarden. Dit laat onverlet dat eerder verblijf in Armenië kan worden tegengeworpen in het kader van artikel 31, tweede lid, onder h of i, Vw.

Gemengd gehuwden

Gemengd gehuwden, die na 1992 uit Azerbeidzjan zijn vertrokken, kan een binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief worden tegengeworpen in andere delen van Azerbeidzjan, indien dit mogelijk is op grond van het algemene beleidskader zoals omschreven in C4/2.2.

Gemengd gehuwden, afkomstig uit Nagorny Karabach, wordt geen binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief tegengeworpen in de rest van Azerbeidzjan, tenzij zij na het vertrek uit Nagorny Karabach, langdurig in (de rest van) Azerbeidzjan hebben verbleven.

Het binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief in Nagorny Karabach wordt niet tegengeworpen bij gemengd gehuwden, afkomstig uit Azerbeidzjan, aangezien het blijkens het ambtsbericht van de Minister van BuZa niet zeker is dat zij zich kunnen handhaven in Nagorny Karabach, tenzij zij na het vertrek uit Azerbeidzjan, langdurig in Nagorny Karabach hebben verbleven.

Gelet op hetgeen is vermeld in het ambtsbericht van de Minister van BuZa over de positie van gemengd gehuwden (waaronder begrepen de kinderen uit een dergelijk huwelijk) in Armenië wordt geconcludeerd dat het buitenlands vestigingsalternatief in Armenië ook kan worden tegengeworpen aan gemengd gehuwden, zowel in gevallen waar de man etnisch Azeri is als ook in gevallen waar de vrouw etnisch Azeri is. Weliswaar is het blijkens het voornoemde ambtsbericht mogelijk dat gemengd gehuwden die zich voor het eerst in Armenië vestigen, te maken krijgen met lokale weerstand, maar dat is onvoldoende om te concluderen dat daarom reeds op voorhand een reëel risico bestaat op schending van het gestelde in artikel 3 EVRM.

Slechts indien gemengd gehuwden aanmerkelijk hebben gemaakt dat bij een terugkeer naar Armenië een reëel risico bestaat op schending van het gestelde in artikel 3 EVRM, kan een buitenlands vestigingsalternatief in Armenië niet worden tegengeworpen. In dergelijke gevallen kan een vergunning op grond van artikel 29, eerste lid, onder b, Vw worden verleend.

In zaken waarin een beroep wordt gedaan op het traumatabeleid gelden dezelfde criteria met betrekking tot de toepassing van het vestigingsalternatief.

6.2 Veilig land van herkomst

Azerbeidzjan wordt niet beschouwd als veilig land van herkomst.

6.3 Veilig derde land / land van eerder verblijf

Azerbeidzjan wordt niet beschouwd als veilig derde land.

Ten aanzien van de vraag of er een land van eerder verblijf is, wordt opgemerkt dat het mogelijk is dat betrokkene, indien hij ten tijde van de voormalige Sovjet-Unie uit de toenmalige deelrepubliek Azerbeidzjan is vertrokken, niet in het bezit is gesteld van het staatsburgerschap van één van deze voormalige deelrepublieken, maar anderszins verblijf had.

Dit wordt meegewogen bij de beoordeling van de aanvraag ingevolge artikel 31, tweede lid, onder i, Vw (zie C4/3.9).

Indien uit het relaas van betrokkene, de (doorlopende) duur van de verblijfsvergunning of onderzoek door de Minister van BuZa niet valt af te leiden dat de asielzoeker duurzame bescherming zal genieten in het land van eerder verblijf, dan wordt geen toepassing gegeven aan artikel 31, tweede lid, onder i, Vw.

Eerder verblijf in Armenië

Uit het ambtsbericht van het Ministerie van BuZa blijkt dat de Armeense autoriteiten bereid zijn etnisch Armeniërs terug of over te nemen. Uit Azerbeidzjan vertrokken etnisch Armeniërs worden door Armenië adequaat opgevangen. Zij worden door de Armeense autoriteiten niet teruggestuurd naar Azerbeidzjan. De aanvraag om toelating als vluchteling van etnisch Armeniërs die eerder langer dan twee weken in Armenië hebben verbleven, kan in voorkomende gevallen derhalve worden afgewezen op grond van artikel 31, tweede lid, onder i Vw (zie C4/3.9).

6.4 Artikel 1F Vluchtelingenverdrag

Het beleid zoals neergelegd in C4/3.11.3 is van toepassing. Voor de procedure omtrent getuigen van oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid wordt verwezen naar C11/3.1.

6.5 Nationaliteit of staatsburgerschap

Op het moment dat de Sovjet-Unie nog als staat bestond zijn velen reeds uit de toenmalige deelrepubliek Azerbeidzjan vertrokken, veelal naar één van de andere deelrepublieken van de voormalige Sovjet-Unie. Nadat de voormalige Sovjet-Unie ophield te bestaan (december 1991) hebben velen het staatsburgerschap verkregen van één van deze later zelfstandig geworden republieken.

Voor de voorwaarden ter vaststelling van het staatsburgerschap in de republieken van de voormalige Sovjet-Unie wordt verder verwezen naar het ambtsbericht van het Ministerie van BuZa inzake Staatsburgerschap- en Vreemdelingenwetgeving in de republieken van de voormalige Sovjet-Unie van 14 augustus 2002 (kenmerk DPV/AM-743442).

Van belang is verder hetgeen is opgenomen in het algemene ambtsbericht van november 2005 inzake de algehele situatie in Azerbeidzjan. Hierin heeft het Ministerie van BuZa een hoofdstuk opgenomen inzake staatsburgerschap-wetgeving Azerbeidzjan, met name de Nationaliteitswet 1990, de Grondwet van Azerbeidzjan van 1995 en de Wet op het Staatsburgerschap van 1998.

Hieruit komt naar voren dat er sprake kan zijn van staatloosheid bij personen die vóór 1 januari 1999 Azerbeidzjan hebben verlaten. Personen die het staatsburgerschap van Azerbeidzjan eenmaal hebben verkregen, kunnen dat niet hebben verloren op grond van verblijf in het buitenland.

7 Opvangmogelijkheden Amv's

Ten aanzien van Amv's uit Azerbeidzjan kan niet op voorhand worden geconcludeerd dat adequate opvang aanwezig is. De aanwezigheid van ade-

quate opvang dient per individueel geval te worden vastgesteld. Het algemene beleid is van toepassing. Bij de feitelijke terugkeer moet de toegang tot een concrete opvangplaats geregeld zijn, tenzij betrokkene zich zelfstandig kan handhaven.

8 Vertrekmoratorium

Ten aanzien van asielzoekers uit Azerbeidzjan geldt geen besluit in de zin van artikel 45, vierde lid, Vw.

Artikel II

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het wordt geplaatst.

Dit besluit zal (met de toelichting) in de Staatscourant worden geplaatst.

Den Haag, 17 januari 2008.

*De Staatssecretaris van Justitie,
namens deze:
de directeur-generaal Wetgeving,
Internationale Aangelegenheden en
Vreemdelingenzaken,
R.K. Visser.*

Toelichting

Algemeen

In oktober 2007 heeft het Ministerie van BuZa een algemeen ambtsbericht uitgebracht over de situatie in Azerbeidzjan. Dit ambtsbericht heeft niet geleid tot beleidswijzigingen. In onderhavig wijzigingsbesluit zijn, als gevolg van dit ambtsbericht, enige actualiseringen in de tekst van C24/Azerbeidzjan aangebracht.

*De Staatssecretaris van Justitie,
namens deze:
de directeur-generaal Wetgeving,
Internationale Aangelegenheden en
Vreemdelingenzaken,
R.K. Visser.*